

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Statkraft Energi AS
Postboks 200 Lilleaker
0216 OSLO

Deres ref

Vår ref
15/448-

Dato

26 MAI 2015

Statkraft Energi AS. Klage på NVEs vedtak om godkjenning av detaljplan for Nedre Røssåga kraftverk

Innledning

NVE mottok 10.10.2014 revidert detaljplan for bygging av nytt utløp fra nye Nedre Røssåga kraftverk. NVE har i brev av 10.12.2014 fattet vedtak om godkjenning av detaljplanen på visse vilkår.

NVEs vedtak ble påklaget av Statkraft Energi i brev av 14.1.2015 når det gjelder krav til omløpsventilens kapasitet, krav om etablering av fiskesperrer, samt sikring av riktig inn- og utvandring for fisk i eksisterende tunnel/kanal. NVE opphevet eget vedtak når det gjelder vilkåret om fiskesperre og sikring av riktig fiskevandring. NVE har ikke funnet grunn til å omgjøre eget vedtak når det gjelder krav til omløpsventil, og saken er oversendt Olje- og energidepartementet for endelig avgjørelse, jf. brev av 3.3.2015.

Bakgrunn

Vilkårene for statsregulering av Røssågavassdraget ble fastsatt i 1954. Reguleringsbestemmelsene er gitt etter vassdragsreguleringsloven og Nedre Røssåga kraftverk omfattes av disse. Statkraft ba i 2008 om å få vurdert om bygging av nytt og utvidet Nedre Røssåga kraftverk ville kreve tillatelse etter vannressursloven. NVE fant at bygging av nytt kraftverk ikke utløste konsesjonsplikt etter vannressursloven § 8. Vedtaket ble påklaget av Naturvernforbundet i Nordland, men departementet stadfestet NVEs vedtak i brev av 7.9.2012. Vedtaket ble gjort under bestemte forutsetninger og sett i sammenheng med den pågående revisjonssaken for Røssågavassdraget.

I den øvre lakseførende delen av Røssåga er forholdene for anadrom fisk preget av mange års

kraftverksdrift. Nye og eksisterende Nedre Røssåga vil etter ombygging ha en samlet maksimal slukeevne på om lag 165 m³/s, mot dagens 125 m³/s. En slik generell økning i vannhastighet nedstrøms eksisterende utløpskanal, vil være negativt for fisk. Utløpet av nye Nedre Røssåga bidrar imidlertid til at en får aktivisert en 600 m lang elvestrekning ned til eksisterende utløpskanal. Elveleiet kan ha betydelig potensiale som gyte- og oppvekstområde for anadrom fisk.

Søknaden og NVEs vedtak om godkjenning av detaljplan

Den fremlagte detaljplanen beskriver nødvendig arealbruk for gjennomføring av anleggsarbeidene fra munningen av ny utløpstunnel i Røssåga nedstrøms Sjøforsen og i elveløpet ned til eksisterende utløp. Avløpstunnelene fra de to kraftverkene koples sammen slik at avløpsvann fra omløpsventilen og driftsvann fra eksisterende kraftverk vil styres ut i utløpet ved Sjøforsen dersom vannføringen fra kraftverket går under 30 m³/s. Statkrafts målsetning er å finne en form på elva som takler varierende vannføring og vannstandsendringer som følger av kraftproduksjon, samtidig som hensynet til fisk blir ivare tatt best mulig. Elveløpet vil bli utformet slik at det ivaretar hensynet til gyte- og oppvekstområder for fisk ved ulike vannføringer. Ved utformingen av det nye kraftverket er det gjort forbedringer som reduserer risikoen for utfall vesentlig. Statkraft foreslår en omløpsventil på 15 m³/s. Statkraft har vurdert det som den teknisk/økonomisk beste løsningen å plassere omløpsventilen på samme sted som der ett av de eksisterende aggregatene som vil bli utfaset, står i dag. Statkraft mener en omløpsventil på 15 m³/s vil gi tilstrekkelig vannføring for å unngå eller begrense stranding og tørrlegging av gytegroper ved eventuelt utfall. Det vil imidlertid være teknisk mulig å bygge om ytterligere ett av de utfasede aggregatene for å utvide omløpskapasiteten.

NVE har med hjemmel i kgl.res. 8. juli 1954 ny post 20, godkjent detaljplanen for utløpsarrangementet. Av hensyn til anadrome fiskebestander i Røssåga har NVE fastsatt vilkår at omløpsventilen skal være 30 m³/s. NVE er ikke i tvil om at de ulike skisserte tiltakene vil bidra til forbedringer for fisk i Røssåga, men peker på at NVEs rolle gjennom detaljplanen er å begrense usikkerhetene og bidra til å sikre en best mulig forutsigbar vannføring som er robust nok mot vannstandsendringene. NVE mener Statkrafts valg med en omløpskapasitet på 15 m³/s bygger på flere usikre og uklare forutsetninger som gjør det vanskelig å vurdere negative effekter. De viser også til at både Hemnes kommune, Nordland fylkeskommune, Fylkesmannen i Nordland og Røssåga Elveierlag mener dette ikke er tilstrekkelig kapasitet.

Klagen

Eksisterende konsesjon har pr i dag ikke vilkår om minstevannføringer i Røssåga, og Statkraft gjør gjeldende at vilkår om omløpskapasitet da ikke kan fastsettes. Statkraft mener det heller ikke er hjemmel for å pålegge tiltak for å kunne øke minstevannføringen som et "føre-var tiltak" gjennom detaljplanen så lenge planen ikke stenger eller vanskeliggjør mulighetene for pålegg om minstevannføring gjennom vilkårsrevisjonen. Statkraft hevder det ikke er hjemmel i eksisterende reguleringsbestemmelser for å sette vilkår om omløpsventil med kapasitet utover minste driftsvannføring på 15 m³/s, som ble pålagt i overskjønn den 12.10.1961. Statkraft finner at omløpskapasitet på 15 m³/s er tilstrekkelig og mener NVEs begrunnelse for

omløpskapasitet på 30 m³/s er basert på usikkerhet. Statkraft mener at det faktisk at det er svært lav risiko for utfall i oppgradert Røssåga kraftverk må tillegges vekt i vurderingen av omløpskapasitet. Statkraft mener også at NVE ikke synes å tatt hensyn til vassdragets resttilsig eller at det vil bli sluppet vann fra Fallforsdammen ved stans i kraftverket. I tillegg nevnes den effekten tidevannet har på vannstanden i Røssåga. Statkraft foreslår en 5 års prøveperiode etter ny stasjon er satt i drift og at eventuelt vilkår om omløpskapasitet utover 15 m³/s må vurderes i forbindelse med vilkårsrevisjonen.

Departementets vurdering

I vedtak av 5.1.10 fastsatte departementet etter søknad fra Statkraft en endring i eksisterende vilkår for Røssågautbyggingen slik at en bestemmelse om *Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.* ble gjort gjeldende som ny post 20. I departementets vedtak ble det presisert at

"Departementet er enig med NVE i at innlemmelse av dette vilkåret pålegger konsesjonæren en rekke plikter og at det er et tyngende vilkår for konsesjonæren."

NVE mener grunnlaget for å kunne kreve omløpsventil er hjemlet i reguleringsbestemmelsene post 20. Posten omhandler krav til en detaljplan og det fremgår at en slik detaljplan skal sikre at *"det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig"*. NVE vektlegger omløpsventilens betydning for de økologiske forholdene for androm fisk i vassdraget. Departementet er enig med NVE i at reguleringsbestemmelsene gitt ved kgl.res. 8. juli 1954 ny post 20 gir hjemmel for å kunne kreve omløpsventil i anlegget nå.

Statkraft gjør gjeldende at vilkår om omløpskapasitet ikke kan fastsettes med hjemmel i eksisterende reguleringsbestemmelser, da disse pr i dag ikke har vilkår om minstevannføringer. I likhet med NVE vil departementet bemerke at krav om omløpsventil ikke er knyttet til eventuelle pålegg om minstevannføring i vassdraget nedstrøms kraftverket. Behovet for omløpsventil er et avbøtende tiltak knyttet til teknisk utforming av kraftverket for å motvirke skade ved plutselig vannstandsreduksjon som følge av utfall. Et krav om omløpsventil påvirker ikke mulighetene til å manøvrere vannføringen i kraftverket.

Statkraft hevder også at omløpsventilen ikke kan dimensjoneres ut over krav om minste driftsvannføring på 15 m³/s pålagt i overskjønnet fra 1961. Til dette vil departementet vise til klagevedtaket av 7.9.12 om vurdering av konsesjonsplikt for nye Nedre Røssåga kraftverk:

*"NVE mener at vedtaket om fritak for konsesjonsplikt kan fattes under forbehold om at **kapasiteten på den planlagte omløpsventilen vurderes nærmere i detaljplanleggingen.** Av hensyn til oppvandring og gyting av laks forutsettes også at vannføring og vannstand i perioden 1. juni – 31. oktober nedenfor utløpet av Nedre Røssåga kraftverk ikke endres vesentlig i forhold til i dag. **Departementet er enig med NVE i at disse forbeholdene kan settes i vedtak etter § 18-vurdering.**" (vår utheving)*

Departementet er enig med NVE i at Statkraft med henvisningen til minste driftsvannføring pålagt i overskjønnet, synes å ha feil forståelse av hensikten med ventilen og grunnlaget for

dimensjonering av denne. NVE mener at elvestrekningens potensiale må nyttiggjøres best mulig. I utformingen av det "nye" elveprofilet er det lagt vekt på vannhastigheter ved 30 og 80 m³/s (utfra Statkrafts egne testslipp). Detaljplanen synliggjør imidlertid ikke effekter som følge av utfall og omløpsventil med kapasitet på 15 m³/s.

Den planlagte omløpsventilen vil bare kunne slippe knapt 18 % av maksimal vannføring gjennom det nye utløpet og kun 9 % av total, maksimal driftsvannføring i hele kraftverket. I forbindelse med omløpsventiler i små kraftverk, er det i dag vanlig å stille krav om en kapasitet på 50 % av kraftverkets slukeevne. Departementet bemerker at kravet ikke er direkte overførbart til større kraftverk som utnytter høye vannføringer. Det kan også være knyttet tekniske vanskeligheter med å få store omløpsventiler til å fungere etter hensikten og kostnadene vil kunne bli urimelig høye. Hensikten med omløpsventil er at vanddekt areal i elveleiet ikke skal reduseres i for stor grad, og at vannstandssenkningen skal skje sakte nok dersom vanddekket areal blir betydelig redusert. Det er flere forhold som vil være avgjørende for hvor stor kapasiteten på en slik omløpsventil bør være. På elvestrekninger dominert av en U-formet tverrprofil eller hvor elveleiet domineres av stor stein eller blokker, kan for eksempel kapasiteten på omløpsventilen reduseres. For å motvirke stranding vil en ventil på 15 m³/s stille strengere krav til utformingen av elveprofilet enn en ventil på 30 m³/s. Elveprofilet nedstrøms det nye utløpet er planlagt med grunne oppvekstområder for yngel, som raskt tørrellegges ved synkende vannstand og vannføring og dermed stor fare for stranding av fisk. Ideelt sett burde Nedre Røssåga kraftverk derfor hatt en omløpsventil med kapasitet opp mot 50 %. Statkrafts selv pålagte minste driftsvannføring på 30 m³/s vil etter NVEs syn være naturlig førende for optimal utforming av elvestrekningen som leveområde for fisk. Det vil være uheldig å legge seg på et nivå i valg av ventilkapasitet som medfører lavere vannføring enn dette. En omløpskapasitet på 30 m³/s tilsvarer om lag 35 % av maksimal vannføring fra det nye utløpet, og dette mener NVE er akseptabelt. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Omlegging av driften ved Nedre Røssåga vil medføre økt produksjon om vinteren, dvs stor vannføring i kraftverket under kaldt vær. Dette vil utgjøre høyere risiko for negative miljøeffekter. Et utfall hyppigere enn hvert 4. år vil ha merkbare effekter utfra at normal smoltalder i Røssåga er 4-5 år, og effektene vil forsterkes med dårligere kapasitet på ventilen. NVE har vurdert de tiltak Statkraft har innarbeidet i detaljplanen og finner grunn til å tro at sannsynligheten for et sammenfallende utfall i hele kraftverket er betydelig redusert med disse planene. Et utfall kan likevel ikke utelukkes som følge av menneskelig eller teknisk feil.

Når det gjelder restvannføringen mener NVE denne vil være ubetydelig sammenlignet med størrelsen på maksimal driftsvannføring, og at den ikke på langt nær vil være tilstrekkelig for å unngå tørrellegging av grunne områder. Tilsvarende vil slipp fra Fallforsen ta for lang tid fra lukene åpnes til vannet når utløpsområdet. De forhold Statkraft her påberoper seg, er derfor hensyntatt i både vedtaket og vurdert på nytt i klagen. Departementet finner ikke at disse forholdene kunne vært vektlagt mer eller på noen annen måte enn det som følger av NVEs vedtak.

NVE har akseptert at omløpsventilene skal tilpasses og bygges inn i eksisterende kraftverk etter utfasing av eksisterende aggregater. Tidsmessig er ikke denne løsningen ideell. Kraftverket vil med dette driftes uten tilstrekkelig sikring mot brå vannstandsendringer mye lenger enn om omløpskapasitet ble integrert i det nye kraftverket. NVE har imidlertid vektlagt at en slik løsning gir tiltakshaver muligheter for en vesentlig kostnadsbesparelse. En 5 års prøveperiode før man fatter beslutning om endelig omløpskapasitet, vil utsette riskoen for skade ytterligere. NVE finner ikke dette tilrådelig og anser merkostnaden med to ventiler med samlet kapasitet på 30 m³/s som rimelig ut fra den belastningen kraftverksdriften har påført vassdraget og de miljøverdier som er truet. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Konklusjon

Departementet kan ikke se at det i klagen er fremkommet nye opplysninger som gir grunnlag for å endre delen av vedtaket om godkjenning av detaljplanen som gjelder vilkår om omløpsventil. Klagen har ikke ført frem. Norges vassdrags- og energidirektorats vedtak av 10.12.2014 som endret i brev av 3.3.2015 stadfestes.

Det gjøres oppmerksom på at departementets avgjørelse er endelig og ikke gjenstand for klage, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd første punktum.

Med hilsen

Trond Ulven Ingvaldsen (e.f.)
avdelingsdirektør

Anne Haug
seniorrådgiver

Kopi til:
Norges vassdrags- og energidirektorat